

Bilim ve Gelecek

Aylık bilim, kültür, politika dergisi | HAZİRAN 2011 | 7,50 TL (KDV Dahil)

88

Şehircilik, ekoloji ve deniz bilimleri açısından Kanal İstanbul

Vahşi proje!

Prof. Dr. Hüseyin Kaptan, Prof. Dr. A. Cemal Saydam,
Bora Bayrakçı, Tayfun Kahraman, Dr. Nazlı Demirel
"çılgın proje"yi inceledi.

Kaset komplolarıyla gündeme geldi

Yeni gözetim ve özel hayat

Matematik
denizinin
incileri ve
yaratıcıları

İsmihan Yusubov

Samir Amin - Mısır ve Tunus devrimlerinin özellikleri ve geleceği

ISSN 1304-6756

9 771304 675614

Kıbrıs satış fiyatı 9 YTL

Kanal İstanbul = Doğa, kültür, tarih ve insan yıkımı

Piyasaya düşürülen kent

Kent mekânı artık tamamen sermaye tarafından kontrol edilen, üzerinden bolca para kazanılabilen bir kâr aracı haline geliyor. Küresel ekonomi ile entegrasyon dedikleri, küreselleşme dedikleri, dünya kenti İstanbul olarak hayal ettikleri şey halka ait olanı küresel sermayenin hizmetine açmaktır. Kanal İstanbul Projesi, İstanbul'un doğasının, kültürünün, tarihinin ve insanının yıkımı demektir.

Bora Bayrakçı

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şube Yönetim Kurulu Yazman Üyesi

Kamuoyuna "Çılgın Proje" olarak duyurulan Kanal İstanbul Projesi, Marmara Denizi ile Karadeniz'i birbirine bağlamayı hedefleyen, yapılan açıklamalara göre uzunluğu 40 km'yi bulan, derinliği 25 m, genişliği ise 150 m olan, deniz ulaşımının sağlanacağı bir kanal projesi. Yine yapılan açıklamalara göre, bu proje ile birlikte İstanbul'da yeni yerleşim, ticaret ve finans merkezleri oluşturulması hedefleniyor. Proje için düşünülen yer, bizimle paylaştıkları görsellere bakılınca Silivri'den başlayıp, Yalıköy'den Karadeniz'e bağlanıyor gibi görünüyor.

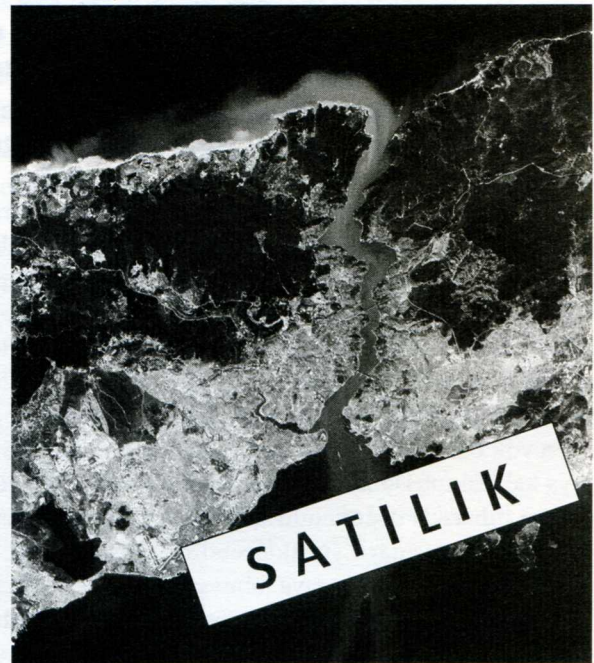
Bu projeyi iki şekilde ele alabiliriz: Birincisi, bu projeye ihtiyacımız var mı, yok mü, İstanbul'un çözüm bekleyen öncelikli sorunlarına yanıt üretir mi? İkincisi ise, bu proje kentin bütününe nasıl etki eder, üzerinden geçeceği öngörülen yakın çevresinde neleri kazanır, neleri kaybederiz? Ancak her şeyden önce şunu belirtmek gerekiyor: Kanal İstanbul Projesi'ni, Avrupa 2010 Kültür Başkenti etkinliklerinden, en son açıklanan İstanbul'a iki yeni şehir projelerinden, uzun zamandır devam eden kentsel dönüşüm projelerinden, star mimarlara yaptırılan yeni kentsel tasarım projelerinden bağımsız değerlendirmek yanlış olur.

Metalaştırılan kent mekânı

Bütün bu projeler, bir dönüşümün adımlarıdır. Şöyle ki, kent mekânının meta değerinin yeniden keşfedilmesi sermayenin güçlü olduğu ülkelerde 1970'lerde, bizim gibi sanayileşmesini tamamlayamamış ülkelerde 1980 sonrasında gerçekleşiyor. Sermayenin sürekli yeni alanlara yayılarak kendine yeni artı değer üretim alanları bulma ihtiyacı, kısır döngüye girmiş fordist üretim ilişkilerinde yeni bir soluk ihtiyacını doğuruyor. Kültürel değerlerin kamusal olmaktan çıkıp rant aracı haline gelmesi bu dönemlerde hız kazanıyor. Kent mekânı artık tamamen sermaye tarafından kontrol edilen, üzerinden bolca para ka-

zınılabilen bir kâr aracı haline geliyor. Eşzamanlı olarak üretimde esnekleşme gerçekleşiyor, kentler kültürün pazarlandığı, hizmet sektöründe yığınların istihdam edildiği, paradan para kazanılan finans sektörünün ağırlığını giderek artırdığı bir yer haline geliyor.

Özellikle son yıllarda AKP'nin ve CHP'nin söylemlerinde, İstanbul'u finans ve turizm merkezi yapma hedeflerini sıkça öne çıkarıyor olmaları tam da buradan kaynaklanıyor. Çünkü onların küresel ekonomi ile entegrasyon dedikleri, küreselleşme dedikleri, dünya kenti İstanbul olarak hayal ettikleri şey halka ait olanı küresel sermayenin hizmetine açmak, halkın İstanbul'unun altın anahtarını IMF'ye, Dünya Bankası'na teslim etmek anlamına geliyor. Zaten "onurlu" bir parçası olmaya çalıştıkları küresel sermaye çevreleri de "bu ligde yer almak istiyorsanız bir kentinizi dünya pazarında yarıştıracaksınız" diyor, onlar da uyguluyorlar.

Kanal İstanbul Projesi, tüm şehircilik ilkelerine aykırı.

Kanal İstanbul Projesi'nin maliyetini nereden çıkaracaksınız sorusuna verilen yanıt zaten projenin asıl hedefinin ne olduğunu gösteriyor. Gemi geçişlerinde yıllık 14 milyar dolar zarardan kurtulmak mı bu projenin hedefi? Ya da boğazdaki gemi trafiğinin yarattığı çevresel riskleri azaltmak mı? Bunu iddia eden başbakan, çok yakınından fay hattı geçen Akkuyu'da nükleer santral yapmanın riskini piknik tüpüyle kıyaslıyor.

İstanbul'un kuzey ormanları yok olacak

Kanal İstanbul'un maliyeti, etrafına kurulacak olan yeni ticaret ve finans merkezlerinden elde edilecek ekonomik girdiyle dengelenecekmiş. İstanbul'un mevcut imarlı alanlarında yaptıkları dönüşümün, yasal-yönetimsel çerçeveler yüzünden sınırlarına ulaşıyorlar, bunun farkındalar. Yeni odaklar, merkezler yaratmaları, kentteki sermaye yayılmacılığının devamı için büyük önem taşıyor. AKP de kendine yeni rant alanları yaratıyor. Örneğin Kuzey Marmara Otoyolu'nun kullanımına açılmasından 5-10 yıl sonra İstanbul'un kuzeyinin ne hale geleceğini görmek için, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü'nün öncesi ve sonrasındaki yapılaşmaya bakmak yeterlidir. Bu tip projeler eninde sonunda çevresinde yapılaşmayı tetikleyecektir. İstanbul'un kuzey ormanları Kuzey Marmara Otoyolu ve Kanal İstanbul Projeleri ile tamamen yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Dolayısıyla bu projeyi yeri itibarıyla değerlendirmek bizi başka bir tartışmaya sürükleyebilir, bir anda kendimizi "oraya olmasın da buraya olsun" derken bulabiliriz. İstanbul'un bizden sonraki nesillere

kalmamasını istiyorsak bu projeye cepheden karşı çıkılmalıdır.

Şehircilik ilkelerine aykırı

Şehircilik bağlamında değerlendiresek, Kanal İstanbul Projesi, planlanış şekliyle şehircilik ilkelerine aykırı bir projedir.

Projenin yapılaşma amacının neye hizmet ettiği bir yana, proje hâlihazırda bulunan üst ölçekli planlarda yer almıyor. Kadir Topbaş'ın "İstanbul'un anayasasını hazırladık" diyerek tanıttığı "İstanbul 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı"nın neredeyse tamamına itirazımız olmasına rağmen, en azından bir plandır. Kenti planlarken bölgeleri birbirinden bağımsız, parçacıl biçimde ele alamıyoruz. Kent bir organizma gibidir ve bir ögesi diğerinden bağımsız düşünülemez; her metrekaresi birbiri ile etkileşim içindedir. Anayasa dedikleri ÇDP zaten şehircilik ilkeleriyle uzaktan yakından ilgili değildir, daha kötüsü, kanal projesi de bu plana işlenmemiştir. Kanal İstanbul Projesi, kent üzerinde yaratacağı orta ve uzun erimli etkileri itibarıyla sadece bir kanal olarak değerlendirilemez. Çünkü proje uygulandığında doğal bir sonuç olarak çevresinde küçük merkezleri tetikleyecektir. İzinli veya kaçak yapılaşmada bölgesel sıçramalar meydana gelecektir.

Terkos Gölü susuz kalabilir

Başbakan zaman zaman konuyla ilgili yaptığı açıklamalarda kanalın İstanbul'un su havzalarına ve ormanlarına zarar veremeyeceğini dile getiriyor. Kamuoyuyla paylaştıkları halile bu proje gerçekleşirse, 40 km'lik kanalın yaklaşık 30 km'si İstanbul'un orman alanlarının ortasından geçiyor. Zaten az önce de belirttiğim gibi, kanal sadece geçtiği aksı değil kendi yakın çevresinde de yapılaşmaya neden olacağından büyük bir alanı etkileyecektir şüphesiz. Bu yapılaşma sade-

ce orman alanlarını etkilemeyecek, aynı zamanda Avrupa Yakasının en önemli şebeke suyu kaynağı olan Terkos Gölü'nün beslendiği yeraltı suları ve su toplama havzalarını da olumsuz yönde etkileyecektir.

Kanal İstanbul'un neden olacağı yapılaşma, su toplama havzalarının geçirimsiz yüzeyler nedeniyle beslenmesini engelleyecektir. Yağmur suları doğal koşullarda, rahatlıkla yeraltına süzülüp, küçük miktarlar yüzeysel akışla derelere ve denizlere ulaşırken, kentleşmenin olduğu yerlerde bu oran tersine döner ve yağmur suyumuzun çok büyük kısmını kanalizasyon aracılığıyla denizlere göndeririz. Terkos Gölü'nün beslendiği yeraltı-üstü su kaynakları bu yapılaşmadan dolayı Terkos'u besleyemeyebilir. Bu durumda İstanbul'u büyük bir su sıkıntısı bekleyecektir. Zaten ormanın olmadığı yere yağmur da daha az yağacaktır.

Tarih mirasımız da yıkıma uğrar

Ancak tehdit altında olanlar sadece suyumuz ve ormanımız değil. Sadece Silivri'de toplamda yaklaşık 1500 ha'a yayılmış 10 adet kentsel ve arkeolojik sit alanı bulunmaktadır. Bunların büyük bir kısmı için Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı da yoktur. Tarihi Anastasius Surları ilçenin büyük kısmını kaplamakta ve Çatalca'ya kadar uzanır. Çatalca'da da şu ana kadar tescillenmiş üç adet arkeolojik sit alanı, birer adet doğal sit, kentsel sit ve karma sit alanı bulunmaktadır.

İstanbul'da bir doğa yıkımı örneği. Koç Üniversitesi'ne peşkeş çekilen orman alanları.

Bu alanlar toplumumuzun kültür mirasıdır. Bu alanlar bizim belleğimizdir. Kanal İstanbul Projesi'nin tetikleyeceği betonlaşmanın belleğimizi olumsuz etkileyeceği açıktır. Tarihi yarımada'daki surların haline bir bakmak, zaten kaybolmak üzere olan Anastasius Surları'nın geriye kalanının akıbeti için ipucu vermektedir.

Yeni göçmenler, yeni işsizler...

İstanbul'da şu haliyle bile üzerinde yaşayan insanına yetmemektedir. Türkiye nüfusunun neredeyse yüzde 20'si İstanbul'da yaşıyor. Her yıl trafiğe katılan tekerlekli araç sayısı, havaya salınan gazlar, ucundan kırılı kırılı bir avuç kalmış ormanlar, kentin havasını toprağını temizlemeye yetiştiriyor. Buna rağmen şehir sistematik biçimde enine genişlemeye devam ediyor. Şimdi bu projelerle birlikte düzeyde de ilerlemeye başlayacak. Bu projelerle belki de İstanbul'un

nüfusu, mevcut nüfusun iki katına çıkacak. Bu kadar insanın tüketimine İstanbul'un doğal kaynakları yanıt veremeyecektir. Zaten her beş kişiden birinin işsiz olduğu koca kentte işsiz ordularına yeni birlikler eklenecektir; paradan para kazanan yeni kentlerde, yeni göçmenlere yer olmayacaktır çünkü... Kentin en prestijli yerleri, kentin zenginlerine, arkada bıraktıkları çöplük ise, kent yoksullarına kalacaktır. Şu ana kadar yaptıkları kentsel dönüşüm projelerinde halkın yaşadığı sürgünler, sonrasında olacaklara referans gösterilebilir.

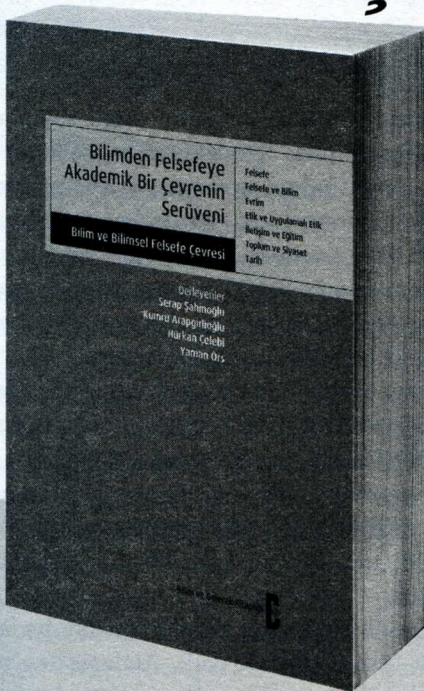
Bizlere düşen sorumluluk

Oda olarak süreci yakından takip edeceğiz. AKP'nin tam seçim sürecinde projelerini arka arkaya açıklamasının elbette bir nedeni var. Seçim sürecinde projeler geliştirmek, burjuva demokrasininin geleniği haline geldi artık. Ancak bu projeler sıradan seçim vaatleri değil, dolayısıyla ciddiye a-

lınması gerekiyor. Projeler fiziksel olarak plana büründüğünde, meslek odaları hâlâ kamu kurumu niteliğini taşıyor olur ve 6235 sayılı TMMOB Kanunu değiştirilmemiş olursa, hukuksal süreçleri başlatıp, bu tip projelerin gerçekleşmemesi için elimizden geleni yapacağız. Ancak daha da önemlisi, bu ülkenin mühendislerinin, mimarlarının, peyzaj mimarlarının, plancılarının bu dönüşüme izleyici kalmayıp seslerini yükseltmeleridir. Bizler, bu toplumun bize sunmuş olduğu olanaklardan yararlanıp üniversitelerden mezun olduk. Bizim diplomalarımız bu ülkenin halkına olan borcumuzun senetleridir. Bu nedenle okumuş insanlar halkına karşı sorumludur. Meslek örgütleri üyeleriyle var olabilir. Bizler bilim ve tekniğin doğrulamadığı her şeye karşı sesimizi yükseltmeye çalışıyoruz. Ama bu sesin daha gür çıkması gerekiyor. Bu ülkenin mühendislerini, mimarlarını büyük bir sorumluluk bekliyor.

Bilimden Felsefeye Akademik Bir Çevrenin Serüveni

ÇIKTI!

Bu kitap, bilimsel dünya görüşünü benimsemiş disiplinlerarası akademik bir topluluk olan Bilim ve Bilimsel Felsefe Çevresi'nin belgeseli niteliğindedir. Çevre'nin kuruluş öyküsünü, farklı zaman dilimlerinde farklı açılardan kendini nasıl tanımladığını ve yaptıklarını, etkinliklerini kapsayan on yıllık serüveni ayrıntılı olarak kitapta aktarılmıştır.

Kitapta yer bulan, Çevre'nin etkinliklerinde yer almış, alanında saygın çalışmalar gerçekleştirmiş, aşağıda adlarını bulacağınız birçok değerli bilim insanının bilimden felsefeye, evrimden etiğe, iletişimden eğitime, toplumbilimden siyasete, tarihten edebiyata uzanan sunuşu, toplumsal ve güncel konulara yaklaşımları açısından birçok yönüyle okuyucunun dikkatini çekecektir diye düşünüyoruz.

YAZARLAR

Ahmet Aciduman	Battal Çıplak	Fevziye Özberk
Korkmaz Alemdar	Kurtuluş Dinçer	Ayhan Sol
Kumru Arapgirlioğlu	Haluk Erdem	Haldun Soygür
Berna Arda	İclal Ergenç	Mümtaz Soysal
Mustafa Artvinli	Güngör Gündüz	Friedrich Stadler
Zeki Aslan	A. Osman Gürel	Serap Şahinoğlu
Erendiz Atasü	Vehbi Hacıkadıroğlu	Pulat Tacar
Levent Aysever	Meral Kence	Uygar Tazebay
Korkut Boratav	Günsel Koptagel-İlal	Pelin Telkoparan
Nüket Örnek Büken	Mehmet Emin Küçük	Timur Tuncalı
Ayhan O. Çavdar	İbrahim Ortaş	Hüner Tuncer
Hürkan Çelebi	Yaman Örs	Necla Tural
Özlen Çelebi	Turgut Özakman	Ali Ulvi Yılmaz

Bilim ve Bilimsel Felsefe Çevresi, Der. Serap Şahinoğlu,
Kumru Arapgirlioğlu, Hürkan Çelebi, Yaman Örs, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, Mayıs 2011, 648 s.